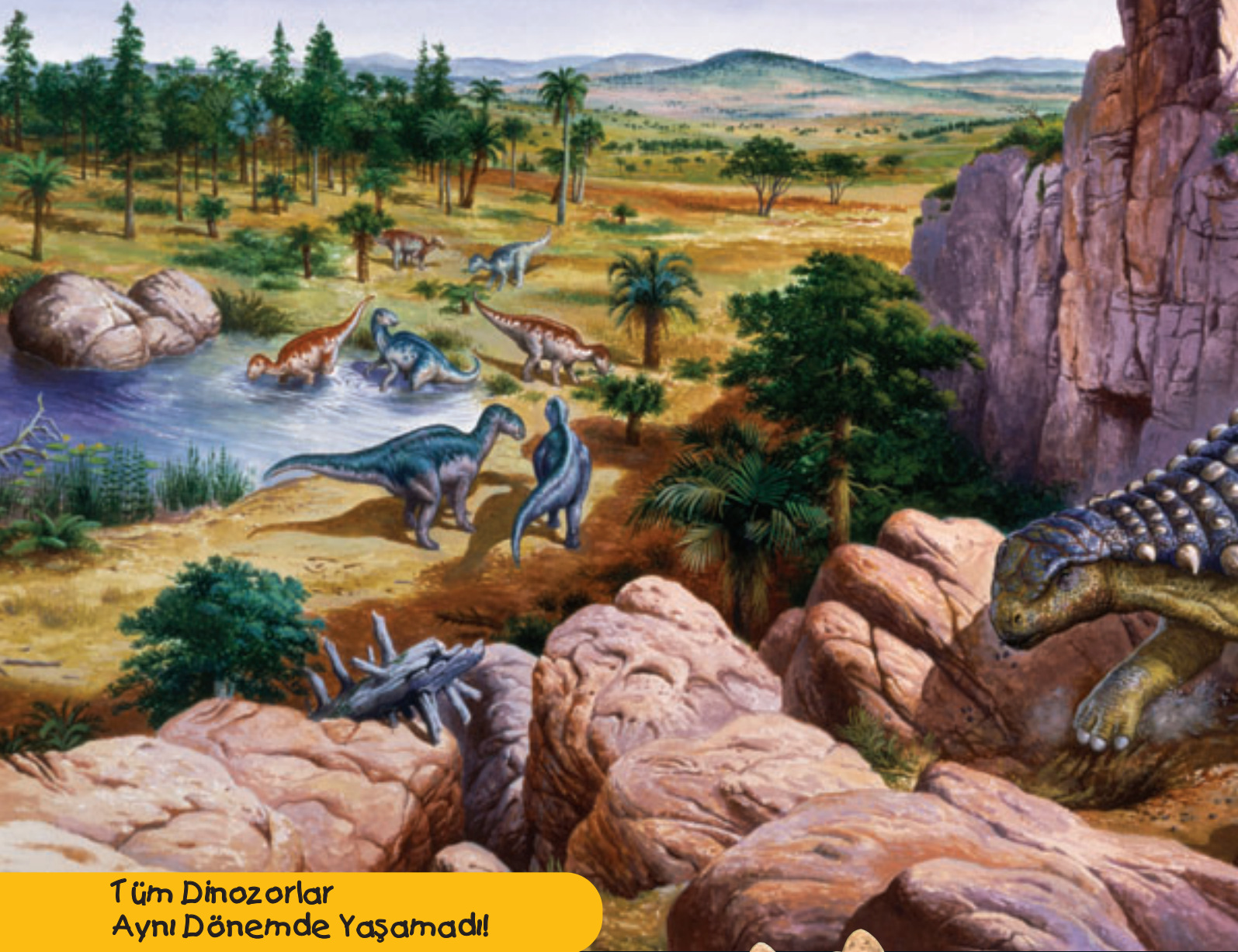

Dinozorların Yaşamı

Tüm Dinozorlar Aynı Dönemde Yaşamadı!

"Dinozorlar çağı" olarak adlandırılan Mezozoik Devir, üç jeolojik dönemden oluşuyordu: "Trias", "Jura" ve "Kretase". Bu dönemlerin her birinde farklı dinozor türleri yaşamıştı. Örneğin, Jura dönemine özgü dinozorlar olan *Stegosaurus*'ların soyu, Kretase dönemi dinozorları *Tyrannosaurus*'ların ortaya çıkmasından 80 milyon yıl önce tükenmişti!

Stegosaurus

Dinozorlar, yeryüzünde yaşamış en ilginç ve şaşırtıcı canlı türlerinin başında geliyor. Bu canlılar, 230 milyon yıl önce ortaya çıkmışlardı. Onların yaşadığı dönemde, yeryüzü neredeyse bambaşka bir yerdi. Dinozorlar ilk ortaya çıktığında kıtalar birleşikti. Bazıları karada, bazıları denizde yaşayan sürüngenler ve kaplumbağalar gibi canlılar vardı; bunların bazıları uçabiliyordu! İklim, bugünküne göre çok daha sıcaktı. Çiçekli bitkiler henüz ortaya çıkmamıştı. Bitki örtüsü olarak eğreltiotları ve kozalaklı bitkiler vardı. Dinozorların bazıları etçil, bazıları da otçul canlılardı. Bazılarıysa hem et hem de otlarla besleniyordu. Bazılarının derisi, zırha benzer dikenlerle kaplıydı. Bazıları yavaş, bazılarıysa çok hızlı hareket ediyordu. Bazıları dört, bazılarıysa iki ayak üzerinde yürüyordu. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yapılan kazılarda yaklaşık 800 farklı dinozor türü ortaya çıkarılmış. Ancak, kesin tür sayısını belki de hiç bilemeyeceğiz. Dinozorlar, milyonlarca yıl boyunca yeryüzünde egemen tek canlı grubu oldular ve 65 milyon yıl önce birdenbire ve gizemli bir biçimde yeryüzünden silindiler. Birçokları bunun, yeryüzüne düşen dev bir asteroidin etkisiyle gerçekleştiğini düşünüyor.

Onlar Dinozor Değil!

Dinozorlarla aynı dönemde yaşamış olan uçan sürüngenler, *Pterosaurus*'lar, dinozor değildi ancak onlarla akrabaydı. Denizlerde yaşayan *Ichthyosaurus*'lar ve *Plesiosaurus*'lar da dinozor değil. Dinozorlar, yalnızca karada yaşayan canlılardı.

Pterosaurus

Ichthyosaurus

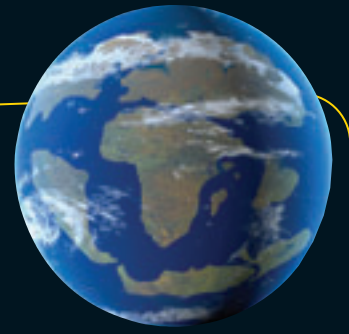

Dinozorlar Nerede Yaşıyorlardı?

Dinozorlar, bütün kıtalara yayılmışlardı! Aslında, dinozorların ortaya çıktığı Trias döneminin başında, (yani 230 milyon yıl önce) kıtalar birleşikti. O zamanlar yeryüzünde "Pangea" adı verilen tek bir kıta bulunuyordu. Her bölgede farklı dinozor toplulukları yaşıyordu. Ancak, bazı türler ötekilere göre çok daha yaygındı, hemen her bölgede görülüyorlardı. Sonraki milyonlarca yıl içinde, Jura döneminde Pangea önce yavaş yavaş ikiye ayrıldı. Daha sonra, bu iki kıta da parçalara ayrıldı ve kara parçaları gittikçe birbirinden uzaklaşmaya başladı. Bu sırada dinozorlar da farklı biçimlerde gelişimlerini sürdürdüler.

Trias döneminde yeryüzündeki kıtalar birleşikti.

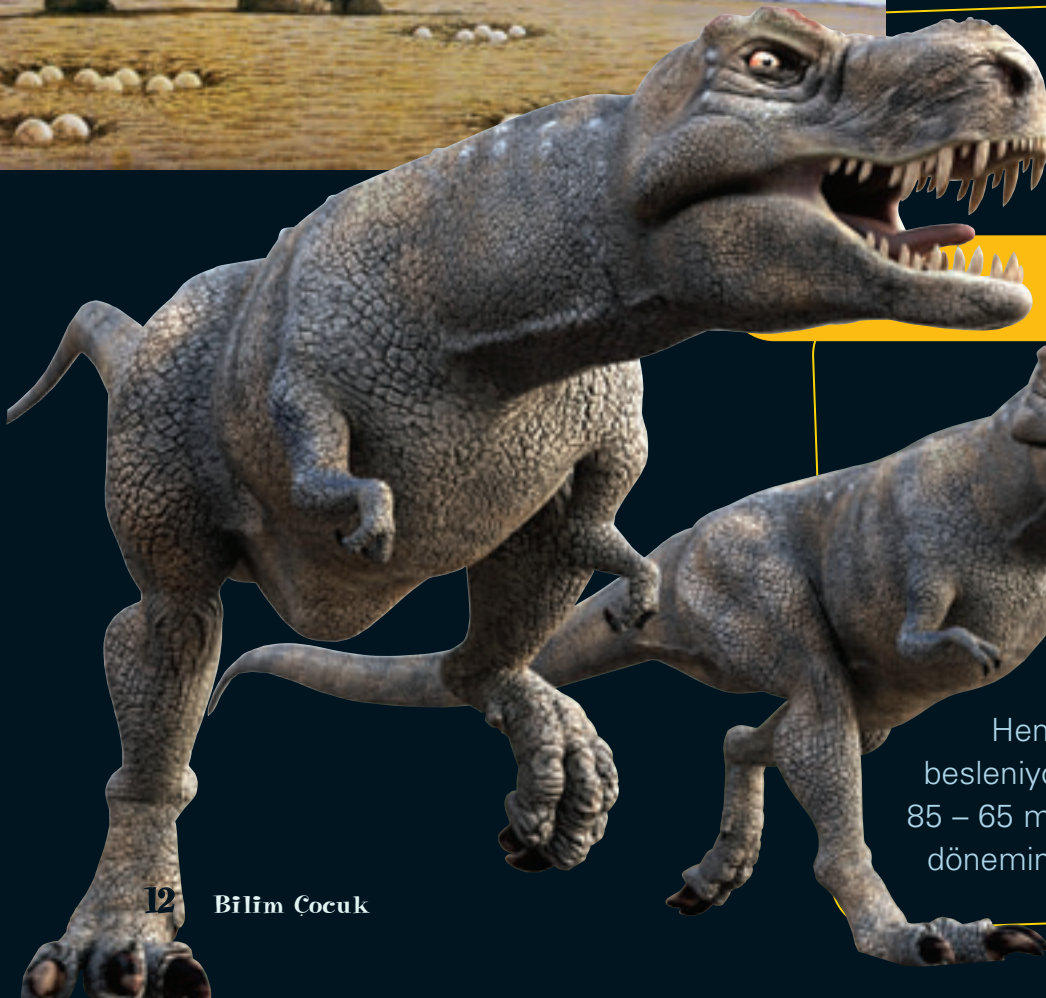

Kretase dönemine gelindiğinde kıtalar birbirinden ayrılmıştı.

En Ağır Dinozor: *Titanosaurus*

Brachiosaurus'larla aynı ailedendiler. Boyları (başlarının ucundan kuyruklarına kadar) 45 metreyi buluyordu; ağırlıklarıysa 100 ton kadardı. *Titanosaurus*'lar sürü halinde yaşıyorlardı ve otçuldular.

En Yırtıcı Dinozor: *Tyrannosaurus*

Tyrannosaurus'lar, etçil dinozorların en büyüklerindendi. Başlarının yerden yüksekliği 6 metre, ağırlıklarıysa 7 ton kadardı. Çok büyük ve sivri dişlere sahipti.

Hem avlanarak hem de leş yiyerek besleniyorlardı. Günümüzden 85 – 65 milyon yıl önce, Kretase döneminde yaşamışlardı.

En Uzun Boylu Dinozor: *Brachiosaurus*

Brachiosaurus'ların başlarının yerden yüksekliği, 16 metreydi. Ağırlıkları 70 ton kadardı. Ön bacakları arka bacaklarına göre daha uzundu. *Brachiosaurus*'lar otçuldu, büyük bir olasılıkla ağaçların tepelerindeki yapraklarla besleniyorlardı. Jura döneminde yaşamışlardı. Sürü halinde geziyorlardı.

En Hızlı Koşan Dinozor: *Ornithomimus*

Ornithomimus'lar, çok hareketli, hepçil dinozorlardı. Boyları 1,8 – 2,4 metre kadardı. Koşarken dengelerini korumalarına yardımcı olan upuzun bir kuyrukları vardı. Kretase döneminde yaşamışlardı. Koştuklarında hızları saatte 70 kilometreye ulaşabiliyordu.

En Küçük Dinozor: *Compsognathus*

Compsognathus'ların boyu en çok 1 metre kadar büyüye biliyordu. Ağırlıkları yaklaşık 2,5 kilogram kadardı. Jura döneminde yaşamışlardı.

Aslı Zülal
Fotoğraflar: Visual Photos

Kaynaklar
<http://pubs.usgs.gov/gip/dinosaurs/>
Clark, N., Lindsay, W., "1001 Facts About Dinosaurs".
Dorling Kindersley Backpack Books, 2002, New York.
Hambert, D., "Guide to Dinosaurs". Dorling Kindersley,
2000, Londra.